

II PROJECTE GIBET 2010-2011

Recuperació dels Horts i Jardins de Sa Vinyeta

DADES IDENTIFICATIVES

TIPOLOGIA: Horts, jardins i safareigs.

DENOMINACIÓ: "Horts de Sa Vinyeta".

LOCALITZACIÓ: Canaló de Cala en Busquets.

NOM DEL LLOC/ADREÇA: Sa Vinyeta. Ciutadella de Menorca (Illes Balears).

COORDENADES UTM: 4428589-570907 (portalada accés) .

COORDENADES GEOGRÀFIQUES: 40° 0' 13.8" N 3° 49' 50.52" E (portalada accés).

ACCÉS: Camí Vell de sa Farola.

UBICACIÓ: Entre la parcel·la de l'Alberg Juvenil de Sa Vinyeta i la Ronda Nord (RC-1).

CLASSIFICACIÓ SÒL: Sòl urbanitzable; Àrea d'Equipaments; Àrea de Transició.

REFERÈNCIA CADASTRAL: Polígon 1, parcel·la 52, subparcel·la d. Referència cadastral: 07015A001000520000OE.

TITULARITAT: Govern de les Illes Balears. Gestió: Ajuntament de Ciutadella de Menorca i Consell Insular de Menorca.

CATALOGACIONS:

"Catàleg de construccions de caràcter etnològic de l'àrea de l'eixample i de l'extraradi del nucli urbà de Ciutadella de Menorca". A. Camps Extremera (2009). Codi: CIU/B-E431.

DECLARACIÓ BIC/BÉ CATALOGAT: No.

GRAU DE PROTECCIÓ: -.

USOS COMPATIBLES: -.

DADES DESCRIPTIVES

L'hort i els jardins de Sa Vinyeta es situen a l'est de les cases, encarats cap el nucli urbà de Ciutadella, i ocupen una superfície aproximada d'uns 10.000 m². El recinte està limitat en els costats oest i sud per murs molt alts de paret seca amb coberta d'esquena d'ase i amb franges verticals de morter emblanquinades que les reforcen; el mur oest separa la zona destinada a hort de l'àmplia parcel·la on hi ha les cases; mentre que el mur sud el separa d'un altre hort que hi ha a una cota inferior tot just al costat i dintre del canaló de Cala en Busquets. El costat nord de l'hort està tancat amb un mur alt de carreus de marès, el qual el separa d'una parcel·la veïna que formava part del conjunt de la propietat de Sa Vinyeta i que es destinava al cultiu d'oliveres. El costat est de l'hort està tancat amb una paret molt més baixa que la resta, i es troba en un entorn que ha quedat bastant afectat per la construcció del traçat de la Ronda Nord; aquest mur separava l'hort d'unes tanques destinades a altres usos.

Hi ha dos accessos principals al recinte, un per l'oest i l'altre per l'est. A l'oest hi ha dues portalades d'accés a l'hort des del casat de Sa Vinyeta; són dues

obertures fetes amb carreus de marès i obertes en la paret seca, amb arc rebaixat i separades un quants metres l'una respecte de l'altra; en la cara que dóna a l'hort, aquestes portalades estan emmarcades en una motllura i tenen una cornisa motllurada a l'extrem superior. La portalada situada més al sud dóna accés a un vial que travessa l'hort (d'uns 75 m de llargària) i que connecta amb l'accés a l'hort que hi ha en el costat oposat, a l'est del recinte; aquest era l'accés des del nucli urbà, des del qual s'obtenia una perspectiva esplèndida del recinte en arribar a l'hort; és un passadís estret limitat, a banda i banda, amb murs de carreus de marès rebocats i amb forma de semicercles convergents, l'inici del qual ha quedat tallat amb el traçat de la Ronda Nord.

Per altre banda, hi ha altres accessos secundaris a l'hort. Un d'ells es troba en el mur sud, i que servia per accedir de l'hort a l'hortet que hi ha dintre del canaló. L'altre accés es realitza pel costat nord-est a través d'una portalada lateral oberta en el camí que dur al casat de Sa Vinyeta, fora del recinte de l'hort; és una portalada de carreus de marès oberta en un mur de paret seca, amb la part superior coberta amb un dintell de pedra colmatat amb un frontó interromput decorat amb volutes; aquesta porta dóna a una tanca on hi ha un recinte circular tancat amb un mur de paret seca, en el centre del qual hi ha una sínia, i on hi ha un portell que connecta la sínia amb l'hort, tot just en el racó on hi ha un dels safareigs (des d'aquesta mateixa tanca també es pot accedir a l'olivar); per altra banda, des de la tanca on hi ha el recinte de la sínia, s'accedeix a una tanca colindant, en la qual parteix una escaleta descendent que dóna accés a l'indret de l'hort on hi ha una taula i uns bancs de pedra.

El recinte de l'hort s'adapta a l'orografia original del terreny, que correspon a l'inici del canaló de Cala en Busquets, per la qual cosa es troba a un cota inferior al terreny de les immediacions; per tal de fer front a les irregularitats del terreny i solucionar els desnivells existents, s'han construït als voltants tota una sèrie de bancals terrassats que permeten, alhora, aprofitar al màxim els terrenys pel cultiu que, quan és necessari, es salven amb els corresponents trams de escales; aquests bancals presenten murs de contenció fets de carreus de marès, revocats, pintats de vermell i amb decoració de simulació d'aparell romà en blanc. El fons del canaló també està anivellat i és on s'han traçat tota una sèrie de vials i compartimentacions amb peces de marès, i on trobem les diferents canalitzacions de pedra que repartien l'aigua dels safareigs per tots els racons de l'hort.

Al costat de la portalada que dur a l'hort des de les cases situada més al sud del recinte, hi ha un safareig encastat en un dels bancals, de planta rectangular i entrespolat (d'una superfície aproximada de 60 m²) que, mitjançant una canalització mig soterrada, es nodreix de l'aigua extreta amb la sínia que hi ha tot just al costat del casat; des d'aquest safareig parteixen diferents canalitzacions de pedra pel reguiu de les terres properes i per omplir el safareiguet que hi ha a l'hortet veï situat en el llit del canaló. La portalada d'accés a l'hort situada més al nord dóna accés a un vial que travessa l'hort i, a través d'un curt tram d'escales, comunica amb la part superior d'un bancal on encara es conserven un taula de pedra i bancs sota un vell garrover; a poca distància al nord hi ha un safareig molt gran, construït amb pedra i morter, de planta rectangular amb una exedra a cada extrem i de poca profunditat, que ocupa una superfície aproximada d'uns 220 m²; aquest safareig es nodreix de l'aigua extreta amb la sínia que hi ha en el costat est de l'hort i fora del

recinte i, des d'aquí, i mitjançant canalitzacions de pedra, es reparteix l'aigua cap els terrenys immediats.

En l'extrem nord de l'hort, i adossat a una paret d'un bancal, encara es conserva un banc corregut de pedra concebut a la manera d'un antic canapè. Malauradament, l'hort està completament abandonat, i els diferents elements que el conformen estan molt degradats. Encara hi ha alguns dels arbres que ornamentaven el jardí.

DADES HISTÒRIQUES

El lloc de Sa Vinyeta té els seus orígens en el segle XIX, i era propietat del Comtat de Torresaura. L'Arxiduc, en la seva obra publicada l'any 1871, recull un gravat dels jardins de Sa Vinyeta i en fa una acurada descripció: *“Lo más hermoso es, con todo, la vinyeta de don Bernat Olives, con su vasto huerto y pequeño vivero de plátanos. Una de sus salidas conduce a la platgeta del puerto, en la que ha sido construido también un pequeño safareig. En el primer huerto han sido trazados pulcros viales enmarcados por mitjans y flanqueados de rosales y otros arbustos ornamentales, en tanto que en la parte de la derecha se extiende un campillo de vides. Anotamos la presencia de un gran algarrobo con mesa y asientos al pie de un lentisco adosado a las rocas en el que ha sido practicado un asiento, y de un gran safareig de sólo cuatro palmos de profundidad, rodeado de exuberantes adelfas. Al final del huerto hay un banco, y a continuación una hermosa plantación de naranjos. Una conducción de riego atraviesa el huerto y distribuye entre diferentes canales el agua necesaria para los planteles. Otro safareig más pequeño y más hondo, surge ante nuestra vista en medio de un minúsculo y añoso olivar. Desde la terraza de la hermosa casa rosada se goza de una bella vista de Ciudadela y entorno, desde el denso macizo de acebuches que queda, de un lado, a los pies de aquella, y de la blanca Torre del Ram. La casa posee una torrecilla con cuatro ventanas en forma de arco de medio punto, y desde su terraza con balaustrada de pilastras torneadas se aprecia una perspectiva aún más extensa”*.

El lloc de Sa Vinyeta es va mantenir com explotació fins ben entrat el segle XX. A partir de la dècada de 1960, va començar el seu declivi, i els jardins i vinyes que tenia es van anar abandonant, arribant als nostres dies en un lamentable estat de conservació. Després d'unes importants obres de reforma i adequació de les cases per a un nou ús (que, malauradament van implicar la destrucció de l'antiga casa de la família pagesa i dels bouers, estables i païssa, i d'una part dels sistemes de canalització de l'aigua procedent de la sínia que hi ha tot just al costat del casat), el 2006 es va inaugurar com alberg juvenil. Encara avui, emperò, els bells jardins que descriu l'Arxiduc a finals del segle XIX romanen en un estat de conservació deplorable.

PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

Es preveu la realització de tasques de rehabilitació centrades en la conservació/manteniment, la consolidació, la restauració i la restitució del bé. S'entén com a conservació i manteniment aquelles intervencions necessàries per esmenar el deteriorament produït en el temps per l'ús natural del bé i que

no impliquen intervencions de rehabilitació (consolidació, restauració i restitució) o reforma (adequació i modernització). S'entén com a tasques de consolidació totes aquelles que inclouen actuacions tendents a afermar, assegurar i donar solidesa al bé. S'entén com a restauració totes aquelles actuacions que tenen per objecte tornar el bé al seu estat original. S'entén com a restitució aquelles actuacions que tenen per objecte reemplaçar, reconstruir o renovar el bé.

Les tasques de conservació i manteniment es centraran, bàsicament, en la neteja de l'entorn i la vegetació silvestre dels horts i jardins.

Les tasques de rehabilitació (consolidació, restauració i restitució) previstes tindran com a objectiu donar solidesa als elements d'obra i de fàbrica actualment existents i es centraran, bàsicament, en la restauració i restitució/reconstrucció integral dels horts i jardins per tornar-los al seu estat original.

Es preveu també la realització d'una completa documentació gràfica i fotogràfica de la intervenció, la realització de la corresponent memòria i l'aixecament planimètric del bé.

En cap cas es preveu realitzar tasques de reforma, és a dir, d'adequació i de modernització. S'entén per adequació totes aquelles intervencions tendents a eliminar els elements disconformes amb els valors culturals i etnològics de la construcció i la seva substitució per altres que s'hi adequïn.

CRITERIS D'INTERVENCIÓ

Per a la consolidació, la restauració, la reconstrucció i la conservació del bé es preveu la utilització de la tècnica i els materials tradicionals en aquests tipus de construccions; es preveu respectar els elements existents i la tècnica de construcció i no emprar materials ni afegir volums que distorsionin l'estructura ni la visió de conjunt del bé, tot tenint cura de mantenir l'harmonia del conjunt i no realitzar cap intervenció que pugui rompre o distorsionar perspectives o que destorbi la percepció dels elements que integren els horts i jardins.